

อินเทอร์เน็ต.....โลกที่ไร้ตัวตน

พิรุมา พันธุ์ทวี

มีนาคม 2542

บ้านของผู้เขียนอยู่บริเวณชานกรุงเทพฯ เมื่อสมัยที่ผู้เขียนยังเด็กเพื่อนบ้านในซอยทุก ๆ ครอบครัวยังรู้จักสนิทสนมกันมาก ลูก ๆ ของจากทุก ๆ บ้านออกมาเล่นด้วยกันทุกเย็น เรามีสมาคมจักรยานที่เราตั้งกันขึ้นเอง มีการเล่นผจญภัยกันต่าง ๆ บางครั้งก็ทะเลาะกัน บางครั้งก็ตักกันตามประสาเด็ก แต่เราก็เป็นเพื่อน เป็นเหมือนพี่เหมือนน้อง จนกระทั่งปัจจุบันนี้ถึงแม้เราจะแยกย้ายกันไปหลายสาขาอาชีพ และไม่ได้พบกันบ่อยนัก แต่ทุกครั้งที่ได้พบกันความสนิทสนมคุ้นเคยที่เราเคยมีให้กันในวัยเด็กก็ยังเป็นเสมือนสิ่งโยงใยที่ทำให้เรารู้สึกว่าเรามีความผูกพันต่อกัน เป็นพวกเดียวกัน

จากหลายปีโน้นจนปัจจุบัน ซอยของเราเปลี่ยนแปลงไปหลายอย่าง เรามีสมาชิกใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อนบ้านใหม่ ๆ ของเราหลายคนเราไม่รู้จักหรือแม้แต่จะเคยเห็นหน้า ไม่มีสมาคมจักรยานในหมู่บ้านใหม่ ไม่มีเสียงเอ็ดตะโรทะเลาะ ไม่มีการปั่นข้ามรั้วมาเล่นกัน เด็กต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างเล่นเทคโนโลยีก้าวหน้าในยุคโลกาภิวัตน์ อย่าง อินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์เกมส์ วิดีโอเกมส์ เสนอทางเลือกอย่างใหม่ให้แก่เด็ก ด้วยเทคโนโลยีเหล่านี้เด็กสามารถหาความสนุกสนานเพลิดเพลินโดยไม่จำเป็นต้องเล่นหัวกับเด็กคนอื่น จำนวนเพื่อนเล่นของเด็กคนหนึ่งๆ ลดน้อยลง เป็นเรื่องธรรมดาที่เด็กในสมัยนี้จะไม่รู้จักที่จะเล่น ตั๊กเต ตีจับ หรือไอ้เซ่ ไอ้โขง แต่รู้จัก สตรีทไฟต์เตอร์ วอร์คราฟท์ สตาร์คราฟท์ หรือ ซิมซิติ เป็นอย่างดี

อาจมีคนค้านว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างอินเทอร์เน็ตสามารถเป็นสื่อที่จะทำให้เด็กสามารถสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น จนอาจจะถึงขนาดที่ว่าไร้ขอบเขต ด้วยอินเทอร์เน็ตเด็กคนหนึ่งสามารถติดต่อสื่อสารกับเด็กคนอื่นที่อาจจะอยู่ห่างกันคนละมุมเมือง หรือ แม้แต่คนละมุมโลก แวดวงของเด็กไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพื่อนบ้านในซอยเดียวกัน หรือ เพื่อนในโรงเรียนอีกต่อไป แต่เป็นประชากรอินเทอร์เน็ตจำนวนมหาศาล ในกว่า 200 ประเทศทั่วโลก แต่จริงหรือที่ “เพื่อน” ทางอินเทอร์เน็ตนี้จะสามารถทดแทนความสัมพันธ์แบบเก่า จริงหรือที่ “เพื่อน” ทางอินเทอร์เน็ตเหล่านี้จะสามารถแทนที่เพื่อนที่มีตัวตน จริงหรือที่การพูดคุยผ่านจอสีเหลี่ยมกว้างผ่องยาวศอกนี้จะสามารถมาทดแทนการเล่นเฮฮาในสนามหลังบ้าน

เมื่อไม่นานมานี้มีกลุ่มนักวิจัยในสหรัฐอเมริกาทำการศึกษาวิจัยถึงผลกระทบของการใช้อินเทอร์เน็ตต่อความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตใจของผู้ใช้ กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยประกอบด้วยประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองพิตซ์เบิร์กจำนวน 169 คน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาติดตามความเปลี่ยนแปลงในเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมและสภาพจิตใจของกลุ่มเป้าหมายนี้ก่อนการมีอินเทอร์เน็ตที่บ้าน และระหว่างระยะเวลาหนึ่งหรือสองปีหลังการมีอินเทอร์เน็ต จำนวนกลุ่มเป้าหมายนี้มีทั้งผู้ใหญ่และวัยรุ่นรวมอยู่ด้วย ผู้วิจัยพบว่ายิ่งบุคคลในกลุ่มนี้ใช้เวลากับอินเทอร์เน็ตมากขึ้น จำนวนเพื่อนที่พวกเขายังคบหาติดต่อก็นับว่าลดลง เวลาที่ใช้ในการพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัวก็น้อยลง และพวกเขารู้สึกเครียด เหนื่อย และหดหู่มากขึ้น เป็นที่น่าสนใจว่าผลการวิจัยดังกล่าวปรากฏให้เห็นแม้ว่าเหตุผลหลักของการใช้อินเทอร์เน็ตของกลุ่มเป้าหมายนี้คือการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการติดต่อสื่อสาร

ผลการวิจัยนี้พบว่าได้รับความสนใจและการวิพากษ์วิจารณ์ในวงกว้าง ผลของการศึกษาในครั้งนี้ทำให้หลายคนประหลาดใจและยากที่จะยอมรับ ข้อวิจารณ์สำคัญๆ และสมควรจะกล่าวถึงในที่นี้ มีด้วยกัน 2 ประเด็นหลัก ประเด็นที่ 1 คือข้อวิจารณ์ที่ว่าอาจจะไม่ใช้การใช้อินเทอร์เน็ต แต่เป็นปัจจัยอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดผลในทางลบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมหรือสภาพจิตใจ ปัจจัยนี้อาจเป็นสภาพอากาศ สภาพเศรษฐกิจ หรือแม้กระทั่งการพลัดหวังของทีมฟิตซเบิร์ก สตีลเลอร์ ที่จะได้เข้าชิงซูเปอร์โบวล์ ต่อข้อวิจารณ์นี้ ผู้วิจัยได้ชี้แจงว่าปัจจัยอื่นๆ ไม่น่าที่จะเป็นประเด็นให้โต้แย้ง เนื่องจากการวิจัย ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ทางสังคมและสภาพจิตใจระหว่างผู้ที่ใช้อินเทอร์เน็ตมาก และผู้ที่ใช้อินเทอร์เน็ตน้อยหรือไม่ใช้เลย โดยการเปรียบเทียบจะเปรียบเทียบเฉพาะในระหว่างกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะอื่นๆ เช่น เพศ อายุ สีผิว ระดับสังคม สภาพความสัมพันธ์ทางสังคมและสภาพจิตใจในเบื้องต้นก่อนการใช้อินเทอร์เน็ต ที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน หากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมอื่นๆ จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพความสัมพันธ์ทางสังคมและสภาพจิตใจ ปัจจัยเหล่านั้นก็ควรจะมีผลต่อทุกๆ คน และไม่สามารถจะเป็นตัวที่ทำให้เกิดความแตกต่างอย่างเห็นระหว่างผู้ที่ใช้อินเทอร์เน็ตมากกับผู้ใช้อินเทอร์เน็ตน้อย

ข้อวิจารณ์ประเด็นที่ 2 นั้นเกี่ยวข้องกับทิศทางของเหตุและผล อาจมีผู้คิดเห็นว่าบุคคลที่ไม่ชอบติดต่อกับบุคคลอื่นหรือบุคคลที่อยู่อย่างเงียบเหงาโดดเดี่ยว ก็อาจมีแนวโน้มที่จะใช้อินเทอร์เน็ตมาก ในขณะที่ผู้ที่ชอบคบหาพบปะผู้คนหรือใช้เวลาสังสรรค์กับใครๆ ก็จะมีแนวโน้มที่จะใช้อินเทอร์เน็ตน้อย พูดอีกอย่างก็คือสภาพความสัมพันธ์ทางสังคมและสภาพจิตใจอาจเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดการใช้อินเทอร์เน็ต ไม่ใช้การใช้เป็นเหตุที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมและสภาพจิตใจ สำหรับข้อวิจารณ์นี้ ผู้วิจัยได้ชี้แจงว่าหากสภาพความสัมพันธ์ทางสังคมและสภาพจิตใจมีผลต่อการใช้งาน สภาพความสัมพันธ์ทางสังคมและสภาพจิตใจของกลุ่มเป้าหมายในเบื้องต้นแรกก่อนการติดตั้งอินเทอร์เน็ตที่บ้านควรจะทำให้ผู้วิจัยคาดคะเนได้ว่าบุคคลนั้นๆ จะใช้อินเทอร์เน็ตมากหรือน้อย (เช่น ผู้ที่มีเพื่อนน้อยหรือผู้ที่เหงาจะมีแนวโน้มที่จะใช้อินเทอร์เน็ตมาก) แต่ในการศึกษาจริง ปรากฏว่าสภาพความสัมพันธ์ทางสังคมและสภาพจิตใจของกลุ่มเป้าหมายก่อนการใช้ ไม่สามารถบ่งชี้ได้ถึงระดับการใช้

อ่านมาถึงตอนนี้ผู้อ่านได้โปรดอย่าเข้าใจผิดว่าผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าอินเทอร์เน็ตเป็นของเลวร้ายที่ทํานองผู้ปกครองควรกันลูกหลานของท่านให้ไกลห่าง ผู้เขียนมิได้มีความคิดเช่นนั้นแม้เพียงสักนิด ในทางตรงกันข้ามผู้เขียนคิดว่าคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้กลายมาเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากต่อชีวิตของคนในสังคม ผู้เขียนมีความเห็นว่าภายในอนาคตอันใกล้นี้ผู้ที่ใช้คอมพิวเตอร์ไม่เป็น ใช้อินเทอร์เน็ตไม่ได้จะมีข้อจำกัดทั้งทางการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตอย่างเดียวกับผู้ที่ไม่รู้หนังสือ ดังนั้นการกันลูกหลานออกจากอินเทอร์เน็ตอาจเป็นการปิดโอกาสในชีวิตของเขาเหล่านั้นอย่างน่าเสียดาย เจตนารมณ์ของผู้เขียนคือต้องการจะชี้ให้เห็นว่าการใช้อินเทอร์เน็ตควรเข้ามาเสริมมิใช่แทนที่การติดต่อสัมพันธ์ในชีวิตจริง เป็นความจริงที่การมีอินเทอร์เน็ตเอื้ออำนวยให้เราสามารถติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลที่อยู่ห่างไกล หรือบุคคลที่หากปราศจากอินเทอร์เน็ตเราคงไม่มีโอกาสได้ติดต่อกันด้วย หากในขณะเดียวกันเราก็ไม่ควรจะละเลยโอกาสที่จะได้สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่อยู่รอบข้างเรา แม้ในปัจจุบันคำว่า virtual หรือหากจะแปลเป็นไทยๆ คงใกล้เคียงกับคำว่าไรต์วตน อย่างเช่น virtual organization (องค์กรไรต์วตน), virtual community (ชุมชนไรต์วตน) หรือ virtual reality (ความจริงไรต์วตน) จะได้ยินกันหนาหู แต่ตราบใดที่เรายังอยู่ในโลกที่มีตัวตน สังคมที่มีตัวตน และ

ตราบไต่ที่มนุษย์ยังมีตัวตนมิใช่เป็นเพียงหน่วยรับส่งแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เชื่อมโยงกันผ่านเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ ความเป็นมนุษย์ของเราคงไม่สามารถสมบูรณ์ได้โดยปราศจากการติดต่อสัมพันธ์กันโดยตรง ชีวิตของเราคงจะสมบูรณ์ไปไม่ได้หากเราขาดทักษะในการสร้างมิตรและการอยู่ร่วมกันในชีวิตจริง และเด็ก ๆ คงไม่สามารถใช้ชีวิตและเติบโตได้อย่างสมบูรณ์โดยมีเพียงเพื่อนที่ไร้ตัวตน

References

1. R. Kraut et al., “Internet Paradox: A Social Technology that Reduces Social Improvement and Psychological Well-Being,” *American Psychology*, September 1998.
2. R Kraut et al., “Social Impact of the Internet: What Does It Mean?,” *Communications of the ACM*, December 1998.